

Anna KRETSCHMER*
Institut für Slawistik
Universität Wien

Оригинални научни рад
Примљен: 30. 10. 2020.
Прихваћен: 25. 2. 2021.

СЛАВЕНОСРПСКИ: 60 ГОДИНА ИСТРАЖИВАЊА

У раду се даје аналитички преглед досадашњих истраживања славеносрпске писмене и културне традиције, започетих пре 60 година, њихових основних праваца, школа и аутора.

Ову писмену традицију створили су Срби у изгнанству, након што су се током Велике сеобе населили у данашњој Војводини. Она се ту приказује као сегмент културне парадигме Православне Славије – хомогеног у времену и простору културног ареала свих православних Словена (а у касније доба и Румуна). Културни модел Православне Славије показује низ дистинктивних одлика, како од културних модела неправославног Словенства, тако и Западне Европе, и то током векова. Аутор сматра да методолошки адекватан приступ историји словенске писмене културе треба да се спроводи на наднационалном нивоу, на широј позадини, општесловенској и општеевропској.

Кључне речи: славеносрпска писменост, историјат истраживања, методологија, периодизација, Православна Славија, жанровски систем.

1. Овај рад посвећен је славеносрпској писменој и књижевној традицији. Она је настала у аустријским областима у другој половини 18. века. Консензус у односу на ту традицију постоји, међутим, само у односу на географску одредницу, док се већ у погледу њених временских граница мишљења битно разликује. То се нарочито важи у погледу њене завршне фазе. Она се, наиме, одвијала већ за доба Вука – који је био не само савременик, већ и оштар противник славеносрпског писменог израза. Вук је однео победу – а славеносрпски остао у заборава и под стигмом све до 1960. г., када је Александар Младеновић започео његово истраживање.¹ Његов приступ базира се на методу упитника, који садржи одређене језичке ознаке, пре свега фонетске и ортографске, у мањој мери морфолошке, још мање лексичке. То су претежно ознаке и јединице српског идиома, по којима се он разликује од руског и црквенословенског. Такав приступ, свакако, начелно је ограничен – али ипак

* anna.kretschmer@univie.ac.at

¹ Један од ретких изузетака је рад Тихомира Остојића из 1923. г.

несумњиво представља битан први корак у научном (и систематском) истраживању језика славеносрпске писмености.

Током 1960-их и 1970-их година такав метод доминира у истраживањима славеносрпског – која се углавним баве фонетским, ортографским и морфолошким особинама језика појединих писаца. Поред самог Младеновића, ту треба поменути Александра Албијанића (Албина) и Питера Херитија. Слабије је заступљена лексика – највећи допринос ту дугујемо Јовану Кашићу (Кашић 1981) и Велимиру Михајловићу (који је предложио и први систематски дескриптивни приступ славеносрпском лексичком систему; уп. Михајловић 1982, 1984).

Више радова, посвећених славеносрпској тематици, објављује Мира Бошков. У њима се грађи приступа синтетички, а анализа је усмерена на реконструкцију целокупног социокултурног контекста прошлости. У више радова бави се једним од првих славеносрпских аутора, Захаријом Орфелином, (Бошков 1974, 1975, 1976, 1986).

У раду Мира Бошков и Предрага Пипера „Оглед контрастивне анализе текста у проучавању језика српске књижевности у 18–19. в.” (Бошков/Пипер 1981) аутори се обрађају методолошким аспектима и упозоравају на мане метода упитника у том погледу. Њихов поступак утемељен је на комплексном поређењу славеносрпских текстова са њиховом страном подлогом односно обрасцем. Тиме се дају испољити диференцијалне ознаке изворног текста и његове славеносрпске адаптације. Оне се дају статистички обрађивати, што представља знатни напредак у методолошком погледу. Такав приступ, свакако, примењив је само на преводне односно адаптиране текстове. Али управо они чине велики део славеносрпске писмене продукције, нарочито у ранијем периоду.

Љиљана Суботић приступа грађи системски, комплексно – иако се у центру њеног интересовања налази и сопствено лингвистичка анализа. Она се при томе интензивно бави областима које раније нису биле у фокусу истраживања – глаголским системом и нарочито партиципима (Суботић 1984). Први пут се систематски истражује и синтакса славеносрпске писмености.²

2. Проучавањем славеносрпског активно су се бавили су Петар А. Дмитријев и Владимир П. Гудков (в. списак литературе). Више радова посветио је историји довуковске српске писмености Никита И. Толстој. Његов приступ се суштински и методолошки разликује од горепомнутих. Српско подручје, по њему, представља један сегмент вишевековног хомогеног културног ареала *Православне Слације*.³ У његовим радовима даје се први систематски преглед српске писмености, која датира 1760-их година до у Вуково доба (Толстој 1979: 157–159; Толстој 1981: 34–35). Писмени, књижевни језик се при томе посматра као сложена појава, која знатно надмашује сопствене лингвистичке границе и која је имплементирана у конкретни социокултурни контекст. Зато је његова периодизација славеносрпског доба (умногоме за-

² Управо историјска синтакса сразмерно слабо је проучена у славистици и управо синтакси припада нарочити значај у дијахронијским истраживањима (уп. Хитл-Ворт 1978).

³ Овој тематици посвећен је један даљи део овог приказа.

свивана на погледима Бориса О. Унбегауна, уп. Unbegaun 1935) утемељена на историјским и социокултурним догађајима:

- (1) 1690–1740: од Велике Сеобе и до краја аустријске владе у Београду 1739. г.
- (2) 1740–1780: владавина царице Марије Терезије. Ова фаза се обично дели на периоде пре и после 1760. г.: око 1760. г. са Захаријом Орфелином почиње славеносрпска писменост.
- (3) 1780–1818: од владавине просвећеног цара Јосифа II. („златно доба” славеносрпског) до Вуковог *Рјечника*, који, заједно са *Српском граматиком* из 1814. г., чини темељ његове књижев-нојезичке реформе (Толстој 1979: 157–159; 1981: 34–35).⁴

Славеносрпском добу и његовој писмености посвећено је више наших радова (в. списак литературе).

Достандардним облицима писмених језика у славистици још увек се приступа у савременим националним границама. Такав поступак, из више разлога, не може се сматрати као методолошки исправан, јер је, у ствари, реликт раног 19. в., доба када се тек формирала научна славистика. Међутим, суштинске разлике између савремених стандардних и писмених језика прошлости данас су научно призната чињеница. На то се упућује већ у радовима Прашког лингвистичког кружока: старији писмени и књижевни језици (на пример, латински и црквенословенски) имају веома уску социјалну базу (њима се служи ограничени круг школоване елите), али истовремено надетнички карактер. Они су неретко језици цркве односно чврсто везани за цркву и веру (уп. Једличка 1978: 53). Суштинске разлике писмених језика прошлости и савремених језичких стандарда убедљиво показује и листа дистинктивних ознака стандардних језика, коју је 1958. формулисао Александар Исаченко (Исаченко 1958):

- (1) поливалентност
- (2) кодификована норма
- (3) обавезна употреба на целокупном језичком простору
- (4) развијени систем функционалних стилова.

3. Почетком 1960-их година, у радовима Никите И. Толстоја и Рикарда Пикија била је формулисана концепција Православне Славије, која се вишеструко надовезује на схватања Прашке школе и Исаченка (Толстој 1961, Пикио 1962). Православна Славија је према њима ареал који је обухватао све православне Словене (у старије доба и Румуне) – стабилан у простору и времену и хомоген у погледу писмене културе. Ова концепција представља методолошки прикладнију базу за приступ предстандардним фазама писмености, што убедљиво показују резултати наших вишедеценијских истраживања, пре свега на источнословенским и српским сегментима Православне Славије (в. списак литературе).

⁴Занимљиву анализу конкуренције славеносрпског и Вуковог модела пружа Толстој (1981).

Та православна словенска писменост имала је изричито сакрални карактер. Њен, такође заједнички, језик био је црквенословенски (локалне редакције старословенског), док су у усменој употреби били локални идиоми и коинеи.⁵ Сакрални карактер писмености проузроковао је њену начелну стабилност – свака промена сматрана је као могућа јерес и одступање од праве вере.⁶ Изузетну и начелну стабилност и хијерархијску структуру показује и жанровски канон Православне Славије (уп. Толстој 1988).

Заједничка културна парадигма остаје стабилна током векова. Њен распад и прелаз на културне и језичке моделе Новог доба одвија се у појединим регионима у различито доба и на различит начин. Овде ћемо се позабавити српским подручјима у то прелазно доба.

Великом сеобом српско говорно и културно подручје било је подељено, његова оба дела све до 1918. г. остала су у различитим социокултурним контекстима. Док су Срби под турском владом углавном задржали стари културни модел, Срби на аустријским пределима више од два века били су у перманентној ситуацији етничког, језичког, верског и културног контакта – као мањина, изложена репресијама и асимилационим притисцима од стране доминантног окружења једне католичке државе немачког говорног подручја.

У донационално доба најважнији су фактори идентитета човека његова регионална и верска припадност. Српска црква, дакле, имала је важну улогу за опстанак Срба у Хабзбуршкој царевини. Ускоро после Сеобе, српска црква у Аустрији обратила се Русији, тада јединој независној православној словенској држави, за помоћ у делу образовања српске омладине на новим подручјима. Са руским учитељима и уџбеницима 20-их година 18. в. на тим подручјима почиње тзв. руска фаза, и то не само у области школства, већ и целокупне српске културе. Језик писмености тога доба био је касни црквенословенски руске редакције – али све више и учени писмени руски израз са бројним црквенословенским елементима и конструкцијама.

Ситуација се битно мења са глобалном реформом основног школства у царевини 70-их година, која је обухватала и наставу за мањине. Ту реформу предводио је и спроводио напредни педагог Ј. И. Фелбигер (1724–1788). Тако су Срби у Аустрији доспели у један од најбољих образовних система тада у Европи. Поред немачког, који је био константа у образовању, настава се спроводила и на језицима мањина. У српским школама и уџбеницима то је био славеносрпски. Срби у Аустрији формирали су једно грађанско, урбано друштво и класу образоване елите и добротвора. Они отварају школе, организују образовање и за будуће учитеље, објављују школске приручнике и уџбенике. Све се то готово у потпуности одиграва у доба

⁵ Таква језичка ситуација, према Б. А. Успенском (Успенски 1983), представља *диглосију*, посебну врсту билингвизма. Концепција Успенског представља, у ствари, пројекцију синхронистичке концепције Ч. Фергусона (Фергусон 1959) на ареал Православне Славије (сам Успенски оперише у границама источнословенских језичких подручја) (уп. Успенски 1983; Кречмер 1993).

⁶ Нарочиту вредност је то попримило код православних Словена у статусу мањина у иноверном окружењу, као и у Московској држави у 15–16. в. – тада јединој независној православној држави.

просветитељства и његових идеја – највећи део штампане српске продукције у тим пределима и у то доба намењен је управо делу народног образовања и просвећивања.

Језик славеносрпске писмености још увек недовољно је проучен. Нарочито то важи за доба пре 1760. Уколико се ту већ може говорити о славеносрпској писменој парадигми, показаће се тек на основу комплексне анализе текстове грађе тог периода. Међутим, не треба занемаривати да су се у том периоду формирали и Јован Рајић (1726–1801) и Доситеј Обрадовић (1739?–1811). Још више то важи за Захарију Орфелина (1726–1785), у ствари, првог српског аутора Новог доба, и Павла Јулинца (1731/32–1785). Али док Орфелин још, свесно и усмерено, мења језички код у зависности од жанра и интенције текста, Обрадовић већ има устаљени дуктус, језички и стилски.

Током последњих деценија 18. в. води се прилично оштра језичка полемика, која умногоме подсећа на полемику руских интелектуалаца на прагу 19. в. Централно питање је у оба случаја улога и статус црквенословенског у новом књижевном језику – наиме, крајем 18. в. још не постоји ни устаљени, нормирани руски, нити српски књижевни израз. Међутим, док у Русији противници црквенословенског заступају тадашњи француски модел – елаборисани колоквијални језик образоване елите као књижевни, у славеносрпској језичкој полемици место црквенословенског испоставља се српски идиом. У оквиру доба просветитељства, то је, свакако, могао да буде само обрађени, елаборисани идиом. Тиме је образложен и начелно позитиван став према позајмицама, нарочито што се тиче апстрактне лексике и терминологије, као и према сложенијим синтаксичким конструкцијама у писменом изразу.⁷ У последњим годинама славеносрпског доба просрпска оријентација сукцесивно се појачава – али ово доба недовољно је проучено па дистинктне изјаве о њему захтевају даље истраживање текстове грађе.

4. Крајем 20. в. интересовање за славеносрпски сукцесивно опада, али последњих година опет се појачава. То је пре свега београдско-новосадска група истраживача са Исидором Бјелаковић и Александром Милановићем (в. списак литературе). Њихова имена везана су и за значајан пројекат славеносрпског речника. Актуелно напредовање истраживачког рада свакако ће допринети и јачању методолошких и теоријских темеља истраживања у целини.

5. На основу изложеног хтели бисмо на крају да представимо неке могуће правце за будућа истраживања славеносрпске писмене традиције. Од суштинског је значаја пре свега комплексни и дескриптивни приступ, тј. опис, анализа, издавање текстове грађе (уп. Кречмер 2013). Само на основу тога може се доћи до озбиљних закључака о језику, стилу, жанровском репертоару и књижевнојезичком моделу славеносрпског доба.

У оквиру тога глобалног циља треба и даље усмерено проучавати поједине језичке супсистеме – код појединих писаца, у појединим периодима и жанровима. Од нарочитог значаја су при томе лексика и синтакса. Полазна

⁷ У ствари, да је у 19. в. место Вуковог модела победио онај славеносрпски, данашњи српски стандард би, вероватно, у више погледа лично на руски (уп. Кречмер 2012б).

тачка анализе је увек конкретан текст са свим његовим обележјима – лингвистичким, текстолошким и социолингвистичким одн. социокултурним.

Посебну пажњу – и посебан приступ – захтевају преводни односно адаптирани текстови. Одвојено треба прилазити при томе бројним предговорима и другим оригиналним њиховим деловима, која су писали славеносрпски аутори. Неретко су у њима експлицитно заступљени ставови и мишљења тих аутора, како у односу на карактер српског књижевног израза тако и на важност просвећивања српског народа и његове омладине – другим речима, културни програм славеносрпских интелектуалаца.

ЛИТЕРАТУРА

- Албијанић 1977:** А. Албијанић, Језичка анализа Рајићевог превода „Проповеди или слова о осуђеници” (1764), *ЗбМСФЛ*, 20/1, 51–61.
- Албијанић 2010:** А. Албијанић, *Прилози о српском предвуковском књижевном језику*, Студије о Србима, књ. 21., Београд: Завод за уџбенике, Вукова задужбина; Нови Сад: Матица српска.
- Албин 1968:** А. Албин, *Језик новина С. Новаковића (1792–1794)*, Нови Сад: Матица српска.
- Албин 1970:** А. Албин, Језик у делима А. Мразовића, *ЗбМСФЛ*, 13/2, 149–201.
- Батлер 1970:** Th. Butler, The origin of the war for a Serbian Language and orthography, *Harvard Slavic Studies* 5, 1–80.
- Бјелаковић 2008:** И. Бјелаковић, *Партиципски пасив у књижевном језику код Срба у XIX веку*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Бјелаковић 2016:** И. Бјелаковић, Лексика славеносрпског језика, *Књижевност и језик*, LXIII/1–2, 31–47.
- Бјелаковић 2017:** И. Бјелаковић, *Терминологија код Срба у 18. и 19. веку (математичка географија и картографија)*, Нови Сад: Два пера.
- Бјелаковић 2020:** И. Бјелаковић, Рефлексије просветитељства на књижевни језик Срба 18. и 19. века, Д. Иванић, В. Јелић, Н. Ристовић (ур.), *Век просветитељства у српској култури*, Београд, 239–250.
- Бјелаковић/Цветковић/Милановић 2011:** И. Бјелаковић, И. Цветковић-Теодоровић, А. Милановић (ур.), *Речник славеносрпског језика*, Нови Сад.
- Бошков 1974:** М. Бошков, З. Орфелин и књижевност руског просветитељства, *ЗбМСС*, 7, 9–79.
- Бошков 1976:** М. Бошков, „Житие Петра Великог” у Бакмајстеровом часопису 1778. г., *Библиотекар*, 3–4, 461–490.
- Бошков 1986:** М. Бошков, Орфелинова „Историја Петра Великог” и одједи идеје о Москви као *трећем* Риму, *ЗбМСКЈ*, 34/2, 173–225.
- Бошков/Пипер 1981:** М. Бошков, П. Пипер, Оглед контрастивне анализе текста у проучавању језика српске књижевности у 18–19. в., *ЗбМСФЛ*, 24/1, 55–74.

- Дмитријев 1974:** П. А. Дмитриев, Русско-славянский и славяно-сербский языки и проблемы создания литературного языка на народной основе, *ЗбМСФЛ*, 17/1, 63–70.
- Дмитријев 1984/85:** П. А. Дмитриев, К вопросу о значении термина „славяно-сербский язык”, *ЗбМСФЛ*, 27–28, 223–229.
- Гудков 1977:** В. П. Гудков, Особенности воспроизведения русских текстов в «Славено-Сербском магазине», *ВМУ*, 1, 57–69.
- Гудков 1979:** В. П. Гудков, Борьба концепций «славянского» и «простого» языка в истории литературного языка у сербов, *Славянское и балканское языкознание*. История литературных языков и письменность, Москва, 198–211.
- Гудков 1984:** В. П. Гудков, Книжно-письменный язык у сербов в XVIII–XIX в., А. С. Мыльников (ред.), *У истоков формирования наций в Центральной и Юго-Восточной Европе*, Москва, 135–150.
- Исаченко 1958:** А. В. Исаченко, Какова специфика литературного двуязычия в истории славянских народов?, *Вопросы языкознания*, 4, 42–45.
- Једличка 1978:** А. Jedlička, *Die Schriftsprache in der heutigen Kommunikation*, Leipzig.
- Кашић 1968:** Ј. Кашић, *Језик Милована Видаковића*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Кашић 1981:** Ј. Кашић, Стварање лексичке норме током прве половине 19. в., *НССУВД*, 10/1, 69–76.
- Кречмер 1989:** А. Kretschmer, *Zur Methodik der Untersuchung älterer slavischer schriftsprachlicher Texte* (am Beispiel des slavenoserbischen Schrifttums), *Slavistische Beiträge* 241, München.
- Кречмер 1990:** А. Кречмер, Неколико напомена поводом 30-годишњег јубилеја истраживања славеносрпског доба, *ЗбМСФЛ*, 33, 221–231.
- Кречмер 2000:** А. Кречмер, *О књижевно-језичкој традицији до 1800. код Срба и Руса* (размишљања о словенској историјској стандардизацији), *ЈФ*, 56/1–2 (in memoriam П. Ивић), 543–559.
- Кречмер 2007:** А. Кречмер, Славеносрпска писменост и њено значење за историјску србистику, *Шездесет година института за српски језик САНУ*, Зборник радова I, Београд, 313–320.
- Кречмер 2008:** А. Кречмер, Смена културној парадигми в зеркале славяносербской письменности, П. Пипер, Љ. Раденковић (ур.), *Етнолингвистичка проучавања српског и других словенских језика* (У част акад. Светлане Толстој), САНУ, Одељење језика и књижевности, Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, књ. 3, Београд, 187–197.
- Кречмер 2012а:** А. Kretschmer, Slavenoserbisch als Phänomen der serbischen Sprach- und Kulturgeschichte und der Slavia Orthodoxa, G. Ilić Marković, А. Kretschmer, М. Okuka (Hg.), *An den Anfängen der serbischen Philologie. Salo debelega jera libo azbukoprotres von Sava Mrkalj (1810–2010) – на почецима српске филологије. Сало дебелого јера либо азбукопротрес Саве Мркаља (1810–2010)*, *Philologica Slavica Vindobonensia*, Bd. 1, Frankfurt/Main u. a. O., 21–47.

- Кречмер 2012б:** А. Кречмер, Šta bi bilo da nije bilo Vuka?, G. Ilić Marković, А. Кречмер, М. Okuka (Hg.), *An den Anfängen der serbscichen Philologie. Salo debeloga jera libo azbukoprotres von Sava Mrkalj (1810–2010) – na nocecima srpske filologije. Salo debeloga jera libo azbukoprotres Save Mrkala (1810–2010)*, *Philologica Slavica Vindobonensia*, Bd. 1, Frankfurt/Main u. a O., 281–285.
- Кречмер 2013:** А. Кречмер, О важности издавања црквенословенских споменика из завршног периода Православне Славије, Ј. Грковић-Мејдор и др. (ур.), *Miklosichiana Bicentennialia*, САНУ, Посебна издања, књ. DCLXXV, Одељење језика и књижевности, књ. 58, Београд, 17–31.
- Кречмер 2015:** А. Кречмер, Вукова реформа и језичка полемика славено-српских писаца, *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)*, Научни скупови САНУ, књ. 156, Одељење језика и књижевности, књ. 27, Београд, 137–144.
- Куна 1970:** Н. Кунa, *Jezičke karakteristike književnih djela D. Obradovića*, Sarajevo: ANUBiH.
- Куна 1979:** Н. Кунa, Udio Dositejevih prosvetiteljskih ideja u oblikovanju njegovog literarnog jezika, *Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, knjizevnosti in kulturi*, Ljubljana, 359–370.
- Маринковић 1973:** Б. Маринковић, *Bibliographia Orfeliniana, ГФФНС*, 16/2, 859–896.
- Милановић 2008:** А. Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Филолошки факултет.
- Милановић 2017:** А. Милановић, Теоријско-методолошки проблеми стварања корпуса славеносрпских текстова, *НССУВД*, 46/3, 137–145.
- Милановић 2020а:** А. Милановић, Библиографија радова о језику 'предвуковског периода' као ресурс за историју српског књижевног језика, *НССУВД*, 49/3, 101–108.
- Милановић 2020б:** А. Милановић, Могућности реконструкције српскога разговорног језика у славеносрпској епохи, *НССУВД*, 49/1, 97–110.
- Михајловић 1982:** В. Михајловић, *Посрбице од Орфелина до Вука*, Прилог проучавању наших пуризама 18. и 19. века, т. 1, Нови Сад: Матица српска .
- Михајловић 1984:** В. Михајловић, *Посрбице од Орфелина до Вука*, Прилог проучавању наших пуризама 18. и 19. века, т. 2, Нови Сад: Матица српска.
- Младеновић 1960:** А. Младеновић, Прилог проучавању Орфелиновог језика, *ЗбМСФЛ*, 3, 153–174.
- Младеновић 1970:** А. Младеновић, О неким рускословенским и српскохрватским језичким особинама у Орфелиновом „Магазину”, *ЗбМСФЛ*, 13, 103–118.
- Младеновић 1974:** А. Младеновић, Погледи Д. Исајловића на српски књижевни језик 1816. г., *ГФФНС*, 17/1, 121–151.
- Младеновић 1978:** А. Младеновић, О неким питањима и особинама славеносрпског типа књижевног језика, *ЗбМСФЛ*, 21/1, 93–112.

- Младеновић 1982:** А. Младеновић, О неким питањима примања и измене рускословенског језика код Срба, *ЗбМСФЛ*, 25/2, 47–81.
- Нуорлуото 2017:** Ј. Нуорлуото, *Језик Јована Стејића*, Допринос историји стандардног језика код Срба, Едиција Студије о Србима, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике, Вукова задужбина – Матица српска.
- Остојић 1923:** Т. Остојић, *Захарија Орфелин. Живот и рад му*, Београд: Српска краљевска академија наука.
- Пикио 1962:** R. Picchio, Die historisch-philologische Bedeutung der kirchenslavischen Tradition, *Welt der Slaven*, VII, 1–27.
- Пикио 1991:** R. Picchio, *Litteratura della Slavia ortodossa (IX–XVIII sec.)*, Bari.
- Суботић 1984:** Љ. Суботић, *Судбина партиципа у књижевном језику код Срба у 19. в.*, Нови Сад.
- Толстој 1978:** Н. И. Толстой, Литературный язык у сербов в конце XVIII – нач. XIX вв., *Национальное Возрождение и формирование славянских литературных языков*, Москва, 269–328.
- Толстој 1979:** Н. И. Толстой, Литературный язык сербов в XVIII в. (до 1780 г.), *Славянское и балканское языкознание*, История литературных языков и письменность, Москва, 154–201.
- Толстој 1981:** Н. Толстој, Конкуренција и коегзистенција норми у књижевном језику 18. в. код Срба, *НССУВД*, 10/1, 33–40.
- Толстој 1988:** Н. И. Толстой, Отношение древнесербского книжного языка к старославянскому языку, у: *История и структура славянских литературных языков*, Москва, 164–173.
- Унбеганун 1935:** В. Unbegaun, *Les débuts de la langue littéraire chez les Serbes*, Paris: Librairie ancienne Honoré Champion.
- Успенски 1983:** Б. А. Успенский, *Языковая ситуация Киевской Руси и ее значение для истории русского литературного языка*, IX Международный съезд славистов, Доклады, Москва.
- Фергусон 1959:** Ch. Ferguson, On Diglossia, *Word*, 15, 325–359.
- Херити 1981:** P. Herrity, Z. Orfelin's role in the development of the Serbian literary language, *ЗбМСФЛ*, 24/1, 41–53.
- Херити 1982:** П. Херити, *Књижевни језик Емануила Јанковића*, Нови Сад: Матица српска .
- Хитл Ворт 1978:** G. Hüttl-Worth, *Zum Primat der Syntax bei historischen Untersuchungen des Russischen*, Studia Linguistica Alexandro Vasilii filio Issatschenko a collegis amicisque oblata, Lisse, 187–190.

Анна Кречмер

СЛАВЯНОСЕРБСКИЙ: 60 ЛЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ

Резюме

В статье представлена т. н. славяносербская письменная традиция (2-я пол. XVIII – нач. XIX вв.), история и направления ее изучения. Особое внимание при этом уделяется методологическим аспектам исследований. Данная тема представлена в рамках концепции Православной Славии как общего и гомогенного в отношении письменной культуры ареала, объединявшего всех православных славян и показывающего ряд существенных отличий от культуры неправославного славянства. В работе представлены также взгляды автора на возможные пути будущих исследований по данной тематике.

Ключевые слова: славяносербская письменность, история вопроса, методология, периодизация, Православная Славия (Slavia orthodoxa), система жанров.